

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. โคนิษฐ์ ศรีทอง*

ความนำ

การพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา แม้ว่าจะสร้างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งวัดได้จากดัชนีชี้วัดผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๗ ต่อปี (ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๗) ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อคนเพิ่มขึ้นจาก ๒,๑๐๐ บาท ในปี ๒๕๐๔ เป็น ๗๗,๐๐๐ บาท ในปี ๒๕๓๙ ทำให้ประเทศไทยพ้นจากการถูกจัดเป็นประเทศยากจนเข้าสู่ประเทศกำลังพัฒนา แม้ว่าเราจะได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ แต่ภาวะเศรษฐกิจไทยยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ คือมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๖.๑ ต่อปี มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเฉลี่ย ๓,๔๕๕,๖๖๘ ล้านบาท/ปี และสามารถสร้างมูลค่าการส่งออกในปี ๒๕๔๗ ได้ ๓,๙๒๒,๔๑๑ ล้านบาท^๑

ผลจากการพัฒนาประเทศดังกล่าว ทำให้ชุมชนเมืองและชนบทมีความเจริญทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคต่างๆ ได้รับการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการศึกษาและสาธารณสุข ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเงิน มีการพัฒนาปรับตัวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ มีระบบการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยเชื่อมโยงภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก โดยเริ่มมีบทบาทในเวทีการ

* หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๑ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **ทิศทางที่ท้าทายแห่งการพัฒนาประเทศ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐. การสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืน.** (กรุงเทพฯ : ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๘), หน้า ๑.

๔๒๘ รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

เจรจาทางการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น ผลของการพัฒนาประเทศดังกล่าว สร้างจุดอ่อนหลายประการที่ทำให้ฐานเศรษฐกิจของไทยขาดความมั่นคงและไม่ยั่งยืน การใช้การผลิตอุตสาหกรรมและการส่งออกเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนา ทำให้การขยายตัวต้องขึ้นอยู่กับภาคต่างประเทศและขาดการสร้างขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบ สินค้าทุน เทคโนโลยีและตลาดต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง บางช่วงเวลาเศรษฐกิจไทยต้องเผชิญกับปัญหาด้านเสถียรภาพ เศรษฐกิจโลกหดตัว ยิ่งส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงและไม่ยั่งยืนในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น ดังนั้นประเทศไทยจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างฐานเศรษฐกิจสังคมที่มั่นคงและไม่ยั่งยืน

การสร้างฐานเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ในเมื่อการพัฒนาตามกระแสหลักที่เกิดขึ้น ได้ดำเนินไปพร้อมกับการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว สภาพเศรษฐกิจและสังคมวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ทำให้สังคมประเทศหันไปพึ่งการพัฒนาทางเลือก ที่น่าจะมั่นคงและไม่ยั่งยืนกว่าการพัฒนาตามกระแสหลัก เพราะการพัฒนาทางเลือกไม่เน้นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นั่นก็คือ การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ ความสามารถ ความเพียร ความรอบคอบและคุณธรรม พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ เมื่อค้นพบการดำรงชีพ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” แล้วควรมุ่งสู่มาตรฐาน “พออยู่ พอกิน” ตามแนวพระราชดำริด้วยจึงจะพัฒนาและพึ่งตนเองได้

การที่จะปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ไม่ใช่เรื่องยาก หากประชาชนอยู่อย่างประคองตัว สร้างกรอบในการปฏิบัติตน ตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีหลักการที่สำคัญในการปฏิบัติ^๒ คือ

^๒ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. เอกสารประกอบการประชุม. (๒๕๔๓).

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : ๔๒๕
การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

๑. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า “...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

๒. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ...”

๓. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า “...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

๔. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ให้ความชัดเจนว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า มีความสุข พอมี พอกิน เป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไป ก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

๕. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดต่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า “...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ให้บังอ้อมสมบูรณ์ขึ้น...”

ในขณะที่ สุ่มธ ดันติเวชกุล^๓ เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้บรรยายพิเศษ ณ สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เนื้อความตอนหนึ่งว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้า-

^๓ สุ่มธ ดันติเวชกุล, เศรษฐกิจพอเพียง. (เอกสารสรุปการบรรยายพิเศษ ณ สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙).

๔๓๐ รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง “มหาจุฬาวិชาการ”

อยู่หัวทรงรับสั่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า การพัฒนาบ้านเมืองก็เหมือนกับการสร้างบ้าน เวลาที่มีการสร้างบ้านสิ่งแรกที่ต้องทำคือ ต้องวางรากฐานฝังเสาเข็ม เสาเข็มแต่ละต้นจะถูกคำนวณมาแล้วว่า ต้องแบกน้ำหนักได้เท่าไรแล้วจึงสร้างบ้าน แน่นอนว่าเสาเข็มวางไว้สำหรับบ้านสองชั้นก็จะแบกรับน้ำหนักได้แค่สองชั้น การพัฒนาประเทศก็เช่นกัน ที่ผ่านมามีประเทศไทยเหมือนการย่างก้าวเข้าสู่การพัฒนาโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงรากฐานของประเทศ ซึ่งรากของประเทศอยู่ที่ภาคเกษตรกรรม แต่กลับมุ่งไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่มีความต้องการปัจจัยสำคัญ ๓ เรื่องคือ ๑) เงินซึ่งประเทศไทยอาจมีไม่พอดึงไปจากต่างประเทศ ๒) เทคโนโลยี ประเทศไทยไม่เคยสร้างแต่ต้องนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศมาใช้ และ ๓) คน ซึ่งมาตรฐานการศึกษาไทยต่ำลง คุณภาพลดลง”

กรอบแนวคิดและตัวอย่างที่นำมากล่าวอ้างนี้ หากประชาชนทุกหน่วยงานและทุกคนนำไปประยุกต์ใช้ ตลอดจนนำไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในทุกส่วนภาค ให้ตั้งอยู่บนฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ก็จะทำให้สังคมเกิดความสมดุลของทุนและทรัพยากร ประชาชนสามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างเท่าทันก็จะนำไปสู่ความสุขความเจริญอันแท้จริงของประชาชนชาวไทย ซึ่งเป็นความสุข ความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ เช่น มุ่งเน้นหาข้าวปลาอาหารก่อนมุ่งเน้นหาเงินหาทอง ทำมาหากินก่อนทำการค้าขาย นำภูมิปัญญาที่ดีติดอยู่กับตัวออกมาทำกิน สิ่งนี้คือ ทุนทางสังคม และประเด็นสุดท้าย คือ ตั้งสติให้มั่นคง ร่างกายที่แข็งแรง นำความรู้ความสามารถที่มีอยู่มาปรับใช้กับวิถีชีวิตของตน เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่สุด

การพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม : หลักสำคัญเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

การพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ปราศจากการทำลายสิ่งแวดล้อมหรือระบบธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน เป็นการพัฒนาที่ทำให้สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุขและมีคุณค่า รวมทั้งการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม และเป็นการพัฒนาอย่างสมดุลโดยผสมผสานการพัฒนาในด้านต่างๆ เข้าด้วยกันทั้งเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ วัฒนธรรม การเมือง โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และมีชุมชนเป็นรากฐานของการพัฒนา ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขอย่างยั่งยืน

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : ๔๓๑
การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า เราจะทำอย่างไรที่จะนำแนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืนไปประยุกต์ใช้อย่างมีคุณค่า และเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด สุเมธ ตันติเวชกุล^๔ ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญ ที่จะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ คือ

๑. เน้นความเรียบง่าย (Simplicity) หรือทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ทั้งในด้านหลักการและเทคโนโลยี ใช้เวลาสั้นในการทำงานและการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้สติและปัญญาในการจัดการสภาพและปัจจัยต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านบวกและด้านลบ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๒. ผลของการดำเนินกิจกรรมต้องตกสู่ประชาชนโดยตรง เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถเผชิญปัญหาได้ด้วยตนเอง

๓. ใช้หลักการพออยู่ พอกิน ในขณะที่วางรากฐานในการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถอยู่ดี กินดี

๔. ใช้การสูญเสีย คือ การได้รับ (Our Loss is Our Gain) โดยเน้นกิจกรรมที่มีคุณค่ามากกว่าการให้ผลตอบแทนในอัตราสูงจากการลงทุน

๕. การลงทุนต้องนำมาซึ่งความสุขของประชาชนชาวไทย ซึ่งอาจไม่ใช่ผลกำไรที่เป็นตัวเงินตามความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ ไม่ติดอยู่กับตำรา โดยผู้พัฒนาต้องคำนึงถึงการประนีประนอมกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และทางสังคมของชุมชนมากกว่าการติดอยู่กับหลักการทางวิชาการที่อาจไม่เหมาะสมกับท้องถิ่น

๖. สนับสนุนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unity) ด้วยแนวทางความร่วมมือทั้งในทางความคิดและการปฏิบัติงาน เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็จะเกิดความสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติและยั่งยืนซึ่งอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ ได้อีกเช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

ทั้งหมดนี้ คือ เศรษฐกิจทางสายกลางหรือเศรษฐกิจทางสายกลางแบบมัชฌิมา-ปฏิบัติ หรือเศรษฐกิจเชิงพุทธนั่นเอง เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้าด้วยกันทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ

---

^๔ สุเมธ ตันติเวชกุลและคณะ. เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจชุมชน. วารสารกองทุนพัฒนาชุมชน. (กรุงเทพฯ : ๒๕๔๒), หน้า ๑๒ - ๑๗.

๔๓๒ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาวិชาการ”

สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองพร้อมกันไปได้ เหมือนอย่างที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์^๕ กล่าวไว้ว่า การผลิตในเศรษฐกิจพอเพียงมีจุดมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงและคุณภาพชีวิต

สิ่งที่สำคัญที่สุดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น จะต้องยึดหลักทางสายกลางในการดำรงชีวิต อยู่อย่างพอประมาณ ตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสระ และมีเสรีภาพ สุขุมธ ดันดิเวชกุล^๖ ได้แสดงถึงหลักการพึ่งตนเองตามแนวทางพระราชดำริ ที่มีหลักสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. ด้านจิตใจ ต้องทำตนให้เป็นที่พึ่งแห่งตน มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเอง และ ประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชน ที่แข็งแรง เป็นอิสระ

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้ง หาทางเพิ่มมูลค่าโดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

๔. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามา ใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่ สอดคล้อง กับความต้องการและสภาพแวดล้อมของประเทศและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิ ปัญญาของเราเองด้วย

๕. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มี การมุ่งที่การ ลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และ ยึดหลักพออยู่พอกิน พอใช้ หลังจากนั้นจึงจะคิดหารายได้ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หลีกเสี่ยง จากการก่อหนี้ โดยไม่มีผลตอบแทนที่คุ้มค่าและพยายามลดความเสี่ยงด้านต่างๆ

^๕ นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศาสตราจารย์. **มิติวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง : ความหมายและความ สำคัญในมิติทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง.** (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กร มมหาชน), ๒๕๕๔), หน้า ๙.

^๖ สุขุมธ ดันดิเวชกุลและคณะ. (๒๕๕๒). **อ้างแล้ว**, หน้า ๒๐.

คนไทยทุกคนควรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างไร

หากเราได้ศึกษาและพิจารณาถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่านอย่างถ่องแท้ ดังกล่าวข้างต้นแล้วนำมาปฏิบัติ เราจะพบว่าเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เป็นเศรษฐกิจของคนยากจนเท่านั้น แต่เป็นแนวคิดการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนด้วยความพอเพียงของบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาตนเอง พัฒนาประเทศของคนทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน บริษัท องค์กร หน่วยงาน รัฐ จนถึงระดับประเทศ

พอเพียงสำหรับเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง ความจริงเกษตรกรได้ใช้ความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการที่ดิน แหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตร ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของตนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ต้องการเน้นก็คือ การนำเรื่องทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติ เช่น นำฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ ในไร่นาของเกษตรกร โดยเริ่มจากการผลิต จะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติ ผสมผสานกัน ให้มีความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา

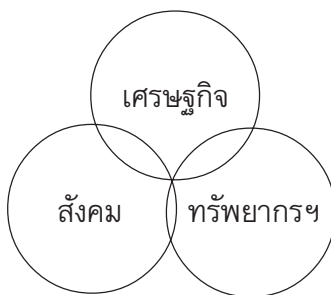
พอเพียงระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชน หรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา การแลกเปลี่ยนความรู้เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หากพูดถึงประเด็นนี้ ในสังคมไทยมีตัวอย่างให้เห็นเป็นรูปธรรมมากมาย เช่น คุณลุงประยงค์ รณรงค์ เจ้าของรางวัลแมกไซไซคนล่าสุดของประเทศไทย ผู้ชูธงชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างชัดเจน^๗

คุณลุงประยงค์ ถือเป็นบุคคลตัวอย่างผู้ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดระดับประเทศบุคคลหนึ่งอย่างชัดเจน ดังนั้น ในฐานะที่เราเป็นคนไทยคนหนึ่ง หากเรารู้จักคำว่า “พอ” กำหนดเส้นความพอดีของตนเอง มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เดินทางสายกลางยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่านมาเป็นเครื่องนำทางชีวิตถือว่าเป็นมงคลสูงสุดของชีวิต

^๗ มติชนรายวัน. ๖ สิงหาคม ๒๕๔๗. หน้า ๔.

ทิศทางการพัฒนาประเทศของภาครัฐในอนาคต

จากหลักการสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพระราชดำริดังกล่าว รัฐบาลจึงได้อัญเชิญแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสมาเป็นแนวคิดนำทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ - ๑๐ เพื่อพัฒนาและบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลาง ให้ประเทศชาติรอดพ้นจากวิกฤตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพและยั่งยืน ดังนั้นทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ จึงเน้นที่รากฐานการพัฒนาอย่างสมดุล ใน ๓ มิติคือ เศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม^๘ ดังรูปภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ ภาพฐานการพัฒนาที่สมดุล

รากฐานการพัฒนาทั้ง ๓ มิติจะต้องเกื้อกูลกัน สนับสนุนซึ่งกันและกันจึงจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ตัวอย่างเช่น มิติเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อระบบเศรษฐกิจของประเทศสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกัน สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ไม่พึ่งพาภาคการผลิตภาคใดภาคหนึ่งมากเกินไป และต้องเป็นการผลิตที่ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การผลิตสินค้าและบริการจะต้องคำนึงถึงการใช้จ่ายการผลิตที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับศักยภาพทางการผลิตของประเทศและความต้องการของตลาด

^๘ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔). วารสารเศรษฐกิจการเกษตร. (กรุงเทพฯ : ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๔

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : ๔๓๕
การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

มิติสังคม เน้นการพัฒนาคน การทำให้คนในสังคมอยู่ดีมีสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งครอบคลุมถึงการมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำ มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง มีการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีทุกระดับ โดยเฉพาะรากหญ้า การพัฒนาคนนั้นจะต้องควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม ให้มีความสำคัญกับคุณค่าทาง จิตใจ วัฒนธรรม สร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องเพิ่มบทบาทของสถาบันครอบครัว ศาสนา การศึกษา ห่วงแห่นถิ่นกำเนิดและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในระยะยาว เมื่อเราใช้ประโยชน์ก็ต้องมีการฟื้นฟูให้สามารถใช้ได้ตลอดไป หากเราให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลในการพัฒนาทั้ง ๓ มิติดังกล่าวไปพร้อมกัน ก็จะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อการสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

เศรษฐกิจพอเพียงคือแนวทางพัฒนาของโลก

ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง ความพอมี พอใช้ การรู้จักประมาณตน การคำนึงถึงความมีเหตุมีผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิตภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเหตุให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” โดยนายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุด ด้านการพัฒนามนุษย์” แต่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ที่ผ่านมา รางวัลนี้เป็นรางวัลชิ้นแรกของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ที่จัดทำขึ้นเพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสแห่งการเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ด้วยพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ท่านมีต่อประชาชาษฎ์ ที่ได้พระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชี้ถึงแนวทางการพัฒนาที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำนึกใน

๔๓๖ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาวិชาการ”

คุณธรรมและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอที่จะต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยแนวคิดดังกล่าวนี้ สหประชาชาติ จึงมุ่งเน้นเพียรพยายามและส่งเสริมการพัฒนาด้านในประเทศสมาชิก ให้ความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนา^๙

สรุป

การพัฒนาหากดำเนินไปอย่างเร่งรีบตามกระแสหลัก จะเป็นอันตรายและเสี่ยงต่อความล้มเหลวที่จะเกิดขึ้นแบบซ้ำๆ ความยั่งยืนจะไม่บังเกิดขึ้น การพัฒนาทางเลือกแบบค่อยเป็นค่อยไป ด้วยแนวคิดหลักของความพอเพียง คือ ทางสายกลางที่ประกอบไปด้วยความพอประมาณที่ไม่มากและไม่น้อยเกินไป ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย มีรายจ่ายเพียงพอต่อรายรับ ความมีเหตุผล ซึ่งอธิบายได้ด้วยภูมิปัญญาและวิชาการ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ที่จะมากระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก เป็นวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นรากฐานที่แข็งแรง มั่นคง ที่จะก้าวไปสู่ความยั่งยืนและเป็นธรรมในสังคม วัตได้จาก ตัวบุคคล สังคม กิจกรรมการพัฒนา ทูต สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและเครือข่าย ในลักษณะบูรณาการและเชื่อมโยงกันแบบองค์รวม ดังนั้น แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยนั้น เป็นแนวคิดที่ชัดเจนที่สุดที่แสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาแบบองค์รวม ผู้เขียนคิดว่าถึงเวลาแล้ว ที่คนไทยทั้งประเทศต้องหันมาตามรอยพระยุคลบาท โดยยึดเอาหลักการทั้งหลาย ที่พระองค์ทรงแสดงให้เห็นมาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเป็นประทีปส่องทาง เพื่อความดีงามอันจะบังเกิดขึ้นแก่ชีวิต ครอบครัว สังคม ชุมชน ประเทศและโลกของเราในที่สุด

^๙ มติชนรายวัน. ๒๖ สิงหาคม ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาการเกษตรไทย.**

กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๙.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง.**

การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. มปท., มิถุนายน ๒๕๔๗.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **ทิศทางที่ทำทนายแห่งการพัฒนา**

ประเทศ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐. การสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคง

และยั่งยืน. ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๘.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศาสตราจารย์. **มิติวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง : ความหมาย**

และความสำคัญ ใน มิติทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ :

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), ๒๕๔๔.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) รวบรวมจากวารสาร

เศรษฐกิจการเกษตร. มีนาคม ๒๕๔๙, อีคอนนิวส์ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙.

พระราชดำรัสวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐. (๒๕๔๐). [Online]. Available : **http : //www.**

kanchanapisek.or.th. [๒๕๔๗, มกราคม ๑๖].

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, สำนักงาน. (๒๕๔๓). เอกสารประกอบการประชุม

“วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีกับเศรษฐกิจพอเพียง”, เมษายน ๒๕๔๓, ซึ่งได้

ประมวลถ้อยแถลงจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่อง

“เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระราชทานในโอกาสต่างๆ รวมทั้งพระ ราชดำรัสต่างๆ

ที่เกี่ยวข้อง.

๕๓๘ รวบรวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. เอกสารสรุปการบรรยายพิเศษเรื่อง
“เศรษฐกิจพอเพียง”, ๒๕๔๙.

สุเมธ ตันติเวชกุล. เศรษฐกิจพอเพียง. เอกสารสรุปการบรรยายพิเศษ ณ สำนักงานสภา
ที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

สุเมธ ตันติเวชกุลและคณะ. “เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจชุมชน”. วารสารกองทุนพัฒนา
ชุมชน, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๒.

Sufficiency Economy [Online], 49 (1). Available <http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?Id=126>

